

ЦЕНЕН ТРУД, НЕОБХОДИМ ЗА СПЕЦИАЛИСТА МЕТОДИК

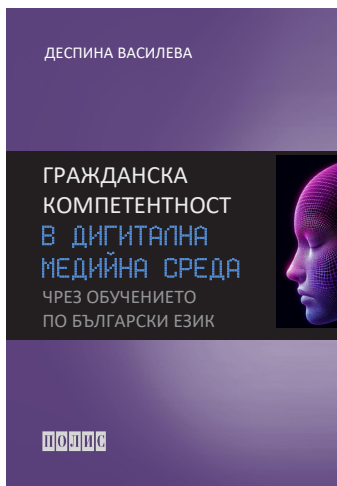
Василева, Деспина. Гражданска компетентност в дигитална медийна среда чрез обучението по български език
Издавателство „ПОЛИС“, София, 2025 г., 199 с, ISBN 978-954-796-122-7

Ангел Петров

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

В началото на моите разсъждения във връзка с новата книга на проф. д-р Деспина Василева *Гражданска компетентност в дигитална медийна среда чрез обучението по български език* ще отбележа, че отговаря на критериите за научна монография. Тя е в изискуемия от стандартите обем – 172 страници основен научен текст, библиография и приложения, разглежда цялостно и от различни изследователски гледни точки актуален за методиката на обучението по български език проблем, отличава се както с теоретична, така и с практикоприложна стойност, притежава научни приноси и има научни рецензенти.

Трудът на проф. д-р Деспина Василева е интересен и като съдържание, и като структура. Определено може да се каже, че той предлага иновативни за методиката на обучението по български език идеи, тези, аргументация. С написаното авторката успява да обогати и да доразвие научното познание, свързано с образованието по български език в средното училище, и (метафорично казано) да разчупи границите на традиционните научни методически проучвания, в които приоритетно се разглеждат проблеми с подчертан лингводидактически и психологопедагогически характер. Интересите на проф. д-р Деспина Василева са разположени в други важни за методическата теория и практика изследователски зони, които освен с тясно специализиран образователен потенциал (преки връзки с практиката на

езиковото обучение) се отличават и с несъмнена науковедска, общокултурна и социална стойност, защото се „опират“ на промени, настъпващи в структурите на обществото, интерпретират казуси, свързани с профила на съвременната млада личност, изследват човешки взаимоотношения на хора от 21-ви век с феномени като *държавност, гражданско поведение, култура*.

Централни за изследването на проф. д-р Деспина Василева са концептите *медийна култура* и *дигитална гражданска компетентност*. Дефинирането и операционализацията на двете понятия изграждат методологичните основи на труда.

Убедително е определението на *медийната култура* чрез обосноваване на нейните формални и функционални връзки и взаимоотношения с *медийната среда*. *Медийната култура* се представя като съвкупност от „умения и способности за осмисляне на формалните особености на медийната среда, на социалното влияние на медийната среда, на себerefлексивното осъзнаване на необходимостта от разпознаване на средствата на медийната среда“ (с. 28). Широката теоретична осведоменост на авторката по отношение на предпочетената изследователска област личи от задълбоченото проблематизиране на опозициите между понятието *медийна култура* и понятията, с които то влиза в едно изследователско поле: *медийна грамотност, медийно образование, визуална грамотност, гражданско участие, дигитално гражданско участие*.

Качествата на проф. д-р Деспина Василева като професионално подготвен лингвист и методик се проявяват с особена сила при интерпретацията на проучваните аспекти на медийната култура от методическа гледна точка – с оглед на езиковите занятия. В тази част на труда (*Медийна култура в часовете по български език*) анализът на актуалното състояние в училище се прави от подчертано оценителски позиции, като се отчитат положителните характеристики на съществуващите педагогически дискурсни практики, но не липсва и критически анализ на някои несъвършенства, за преодоляване на които се предлагат конкретни идеи. Такива са например следните: в часовете по български език да се поставя акцент върху разпознаването на реторически стратегии, прилагани в медийните текстове; да се прави анализ на езика в медийните текстове чрез интерпретация на модалните характеристики на използваните речеви актове; да се развиват способности за критическо осмисляне на медийната информация; да се изграждат умения за разпознаване на стереотипите в медийните текстове; да се обръща внимание върху визуалните характеристики на медийните дискурси и др. (с. 30 – 32).

Интересен е подходът, който проф. д-р Деспина Василева прилага при определяне на понятието *дигитална гражданска компетентност*. Централно място в разработката заема разбирането, че *дигиталната гражданска компетентност* е комплекс от знания, умения и отношения, отнасящи се до работа с получена от дигитални източници информация, като тази

информация се използва не само на равнището на нейното структуриране и класифициране, а и на по-високите равнища на вземане на решения (с. 44). По този начин интерпретирана, *дигиталната гражданска компетентност* се характеризира с особености и на *дигиталната култура*, и на *гражданската компетентност* и се превръща в „метапонятие“, което обобщава признаците на много важни за изграждането на съвременната млада личност и имащи отношение към образователните дейности в средното училище феномени – разнообразни медийни, социални, общностни и обществени структури.

В труда пунктуално са разграничени и анализирани компонентите, съставляващи *дигиталната гражданска компетентност*. За пореден път акцентът е поставен върху онези от знанията, уменията и отношенията, които се развиват чрез педагогическата практика по отношение на *медийната среда* и на *гражданското участие* на подрастващите, например: знания за формите на политическото управление; умения за активно участие в политическия процес; отношения за осмисляне на интернет като политически проект и др. (с. 45).

Основните въпроси, които авторката поставя в своя труд, са два:

Как във времето на съвременни дигитални технологии актуалните медийни жанрови продукти влияят върху формирането и развиването на дигитална гражданска компетентност у подрастващите?

Как обучението по български език в днешното средно училище съдейства посочените процеси да бъдат подпомагани с педагогически средства, за да станат част от предварително планирани и целенасочено осъществявани образователни дейности?

Възможните отговори, които проф. д-р Деспина Василева предлага, са насочени към структуриране на методически варианти в часовете по български език, чрез които се овладяват знания и се формират и усъвършенстват умения и отношения, насочени към постигане на следните образователни резултати: по-високо равнище на устно и на писмено изразяване; способности за адекватно четене на медийни текстове; успешно участие в дебати по въпроси от политически, обществен или институционален характер; разпознаване на аргументативни стратегии в текстовете; ефективно съпоставяне на текстове чрез проверка на достоверността на информационните източници. Авторката е убедена, че ефектите от посочените учебни дискурсни практики по време на езиковите занятия стават надеждна основа за бърза и безпроблемна социализация на учениците, която се предпоставя от: овладяването на гражданска култура; осъзнаването на лични права и отговорности; предотвратяването и преодоляването на конфликти; развиването на житейски умения за общуване; изпълняването на различни социални роли; развиването на критическо мислене; ориентирането в онлайн източници и др. (с. 51, с. 67, с. 73).

Специално внимание в текста на изследването е отделено на значението, което има изграждането на *междупредметни връзки* чрез обучението по български език за развиване у учениците на *гражданска компетентност в дигитална медийна среда* (с. 48, с. 53 и др.).

Втората част на труда на проф. д-р Деспина Василева има научно-диагностичен характер, който е насочен към формулиране и верифициране на хипотези и разясняване на казуси с практикоприложни функции. Със средствата на съвременна изследователска технология, чиито алгоритми авторката задълбочено познава и професионално (прецизно) прилага в работата си, се правят важни изводи за връзката между изграждането на медийна култура у учениците и развиването на дигиталната им гражданска компетентност. Стойност на приноси към теорията и практиката на обучението по български език имат проведените проучвания, демонстриращи: уменията на ученици за слушане на медийни текстове с гражданска насоченост (*втора глава*); анализите на анкети, установяващи практиките на онлайн медийно участие (*трета глава*); апробираните при реални учебни условия методически варианти, изследващи степента на развити у обучаваните лица умения, значими за гражданското образование (*четвърта глава*).

Трудът на проф. д-р Деспина Василева със заглавие *Гражданска компетентност в дигитална медийна среда чрез обучението по български език* притежава качества на съвременно актуално и приносно изследване, което обогатява с иновативни идеи и надеждни стойности резултати научната книжнина в предметната област на методиката на обучението по български език. Визионерският поглед и аналитичните способности на авторката са предпоставка да бъде замислено и успешно осъществено проучване на факти, явления и закономерности, които очертават облика както на „днешния“ ден в методическата теория и практика, така и на бъдещите им времена, в които основните „герои“ на изследването, сегашните ученици с техните дигитални граждански знания, умения и нагласи, ще бъдат важна движеща сила на обществото.

Книгата е интересно и полезно четиво, предназначено за различни образователни специалисти – академични преподаватели, учители, дипломанти, докторанти, студенти по филологически дисциплини, както и за всички, които се интересуват от съвременното състояние и от тенденциите в развитието на обучението по български език в средното училище.

**VALUABLE PROCEEDINGS FOR ADVANCED
TEACHING METHODOLOGIES**

Vasileva, Despina. *Civic Competence in a Digital Media Environment through
Bulgarian Language Education.*

Publishing House „POLIS“. Sofia, 2025, 199 pp., ISBN 978-954-796-122-7

✉ **Prof. Dr. Angel Petrov**

Publons: ABA-6485-2020

ORCID: 0009-0005-8647-7911

Faculty of Slavonic Studies

University of Sofia

15, Tsar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: anpet@slav.uni-sofia.bg